

INHOUD

Een eenvoudig hart 7

De legende van de heilige Julianus de gastvrije 57

Herodias 97

Nawoord 143

Noten 151

EEN EENVOUDIG HART

I

Een halve eeuw lang benijdden de dames van Pont-l'Évêque mevrouw Aubain om haar dienstbode Félicité.

Voor honderd frank per jaar deed zij het huishouden, kookte, naaide, waste, streek; zij kon een paard tomen, hoenders mesten, boter karnen, en bleef trouw aan haar meesteres – die toch geen aangenaam persoon was.

Deze was getrouwd met een mooie jongen zonder geld, die begin 1809 stierf en haar achterliet met twee kleine kinderen en veel schulden. Daarop verkocht zij haar onroerende goederen, op de hoeven van Toucques en Geffosses na, die hooguit vijfduizend frank per jaar opbrachten, verliet haar huis in Saint-Melaine en betrok een minder kostbaar pand achter de markthallen, dat van oudsher had toebehoord aan haar familie.

Dit huis met leistenen dak bevond zich tussen een straatweg en een steeg die naar het riviertje liep. Binnen lagen de vloeren op ongelijke hoogte, zodat je er makkelijk struikelde. Een nauwe vestibule scheidde de keuken van de woonkamer, waar mevrouw Aubain de hele dag in een rieten fauteuil bij het kruisraam zat. Tegen de witgeverfde lambrizing stonden acht mahoniehouten stoelen naast

elkaar. Op een oude piano, waarboven een barometer hing, waren mappen en dozen hoog opgestapeld. Twee met gobelin beklede bergères stonden aan weerszijden van een geelmarmeren schoorsteen in Louis xv-stijl. De pendule in het midden stelde een tempel van Vesta voor; en omdat de vloer lager dan de tuin lag, rook heel het vertrek een beetje muf.

Vooraan op de eerste verdieping bevond zich de kamer van ‘mevrouw’, die heel groot was, met flets bloemetjes-behang en het portret van ‘mijnheer’ in zwierige kledij. Hieraan grensde een kleinere kamer, met twee kinderbedden zonder matras. Daarna kwam de salon, die altijd was afgesloten en vol stond met meubelen die met een laken waren afgedekt. Vervolgens leidde een gang naar een studeervertrek; boeken en paperassen vulden de vakken van een boekenkast die met zijn drie delen een breed, zwart-houten bureau insloot. De twee zijpanelen gingen schuil onder pentekeningen, gouaches met landschapjes, gravures van Audran*, herinneringen aan betere tijden, aan de weelde die niet meer bestond. Door een dakraampje op de tweede verdieping viel licht in de kamer van Félicité, die uitzag op de weiden.

Zij stond op voor dag en dauw om de mis niet te verzui- men, en zonder onderbreking werkte zij door tot de avond viel; na het eten, als de vaat gedaan en de deur vergrendeld was, dekte zij met as het houtvuur af, en met haar rozen-krans in de hand sliep zij in voor de schouw. Bij het afdingen was niemand zo vasthoudend als Félicité. Zij was zo proper dat haar blank geschuurde pannen de andere dienstboden tot wanhoop brachten. Zuinig van aard at zij langzaam, en

met haar vinger veegde zij op de tafel de kruimels bijeen van haar brood – een speciaal voor haar gebakken brood van twaalf pond, waar zij twintig dagen mee deed.

Het hele jaar door droeg zij een op haar rug vastgespelde sitsen halsdoek, een muts die haar haren bedekte, grijze kousen, een rode onderrok, en over haar jakje een schort met schouderbanden, als een verpleegster in het ziekenhuis.

Zij had een mager gezicht en een schelle stem. Toen zij vijfentwintig was, gaf men haar veertig jaar. Na haar vijftigste scheen zij niet ouder meer te worden; en zwijgzaam van aard, met rechte rug en afgemeten gebaren, leek zij net een ledenpop die zich automatisch voortbewoog.

II

Zij had, net als iedereen, haar liefdesgeschiedenis gehad.

Haar vader, een metselaar, had een dodelijke val van een steiger gemaakt. Daarna stierf haar moeder, haar zusters trokken weg, een pachtboer ontfermde zich over haar en liet haar als klein kind de koeien weiden. In haar lompen rilde zij van de kou, zij dronk plat vooroverliggend het water uit de poelen, kreeg slaag om niets, en werd ten slotte weggejaagd vanwege een diefstal van dertig stuiver die zij niet had gepleegd. Zij kwam op een andere boerderij, werd er meid van de hoenderhof, en omdat haar meesters tevreden over haar waren, werd zij door haar vriendinnen benijd.

Op een avond in augustus (zij was toen achttien jaar) namen ze haar mee naar de kermis in Colleville. Daar raakte zij meteen van slag, zozeer verbijsterden haar het lawaai van de dorpsmuzikanten, de lichtjes in de bomen, de bonte kostuums, de kanten kragen, de gouden kruisen, heel die hossende menigte. Bescheiden hield zij zich afzijdig, totdat een kennelijk welvarende jonge man, die een pijpje rookte met beide ellebogen leunend op de dissel van een huifkar, haar ten dans kwam vragen. Hij kocht cider voor haar, koffie met koek, een sjaal; en in de mening dat zij hem wel

begreep, bood hij haar aan haar naar huis te brengen. Aan de rand van een haverveld wierp hij haar ruw op de grond. Zij werd bang en begon te schreeuwen. Hij liep weg.

Een andere avond wilde zij op de weg naar Beaumont een grote, traag rijdende hooiwagen voorbijgaan; toen zij vlak langs de wielen liep, herkende zij Théodore.

Hij sprak haar heel bedaard aan en zei dat ze hem alles maar vergeven moest, want het was ‘van de drank gekomen’.

Zij wist niet wat ze moest zeggen en was het liefst weggerend. Hij begon direct over de oogst te praten en over de notabelen van het dorp, want zijn vader was verhuisd van Colleville naar de hoeve Les Écots, zodat zij nu burens waren.

‘O!’ zei ze.

Hij voegde eraan toe dat zijn ouders een goede partij voor hem zochten. Maar hij had geen haast en zag uit naar een vrouw die hem aanstond. Zij boog haar hoofd. Daarop vroeg hij of zij over trouwen dacht. Ze antwoordde met een glimlach dat het niet aardig was haar voor de gek te houden.

‘Dat doe ik niet, ik zweer het!’

En hij legde zijn linkerarm om haar middel; zo liep zij verder, in de stevige greep van zijn arm; zij vertraagden hun pas. De wind was zoel, de sterren schitterden; de enorme vracht hooi schommelde voor hen uit; de vier paarden sukelden voort en wierpen met hun hoeven wolkjes stof op. Even later sloegen ze uit zichzelf rechtsaf. Hij omhelsde haar nogmaals. Zij verdween in het duister.

Een week daarop lukte het Théodore afspraakjes met haar te maken.

Zij troffen elkaar achter op een erf, bij een muur, onder een eenzame boom. Zij was niet zo onnozel als een stadsjuffrouw – zij had het bij de dieren gezien – maar dankzij haar gezond verstand en haar gevoel voor eerbaarheid bezweek zij niet voor hem. Deze weerstand wakkerde Théodores liefde nog aan, zodat hij om aan zijn verlangen te voldoen (of wellicht uit naïviteit) haar voorstelde met hem te trouwen. Zij wist niet of zij hem wel moest geloven. Hij zwoer dure eden.

Algauw moest hij haar iets vervelends bekennen: zijn ouders hadden het jaar daarvoor wel een remplaçant* voor hem ingehuurd, maar hij kon toch van de ene dag op de andere worden opgeroepen; het idee om onder de wapenen te moeten schrikte hem af. Deze laffe houding legde Félicité uit als een bewijs van liefde; de hare werd er nog groter om. Zij verliet 's nachts het huis, en bij hun ontmoetingen bestookte Théodore haar met zijn zorgen en zijn smeekbeden.

Ten slotte kondigde hij aan dat hij bij de prefectuur persoonlijk om inlichtingen ging vragen, en dat hij haar de zondag daarop tussen elf uur en middernacht verslag zou doen.

Toen het zover was, haastte zij zich naar haar geliefde. In zijn plaats trof zij een van zijn vrienden aan.

Deze liet haar weten dat zij Théodore niet meer terug zou zien. Om niet in dienst te hoeven was hij getrouwd met een oudere vrouw die steenrijk was: mevrouw Lehoussais uit Toucques.

Zij was uitzinnig van verdriet. Zij wierp zich op de grond, slaakte kreten, riep de goede God aan en bleef moederziel alleen tot zonsopgang in het veld liggen kermen. Toen ging

zij terug naar de boerderij, liet weten dat zij weg wilde, inde aan het eind van de maand haar loon, knoopte haar handbagage in een doek en vertrok naar Pont-l'Évêque.

Vóór de herberg gekomen richtte zij zich tot een dame met een weduwsliuer, die juist een keukenmeid zocht. Het meisje kon niet veel, maar blaakte van goede wil en stelde zo weinig eisen dat mevrouw Aubain ten slotte zei: 'Goed, je bent aangenomen!'

Een kwartier later was Félicité bij haar geïnstalleerd.

Aanvankelijk leefde zij in angst en beven vanwege 'de regels van het huis' en de herinnering aan 'mijnheer' die om alles zweefde! Paul en Virginie, de een zeven, de ander nog maar net vier, leken haar gemaakt van een fijnere materie; zij liet hen paardje rijden op haar rug, en mevrouw Aubain verbood haar om hen elk moment te kussen, wat haar trof als een slag in haar gezicht. Toch voelde zij zich gelukkig. Door de prettige sfeer waarin zij werkte, was haar verdriet gestild.

Iedere donderdag kwamen huisvrienden een partijtje boston spelen. Vooraf legde Félicité de kaarten klaar en deed vuur in de stoven. Klokslag acht kwamen ze binnen, en ze vertrokken weer vóór het elf uur sloeg.

Elke maandagmorgen stalde de uitdrager die in de steeg woonde zijn oude metalen uit op de grond. Wat later gonsde de stad van de stemmen; en het gehinnik van paarden, het geblaas van lammeren en het geknor van varkens vermengden zich met het geratel van de boerenkarren op straat. Tegen twaalf, op het drukst van de markt, verscheen in de deuropening een rijzige oude boer met een kromme neus en zijn pet achter op zijn hoofd. Dat was Robelin, de pachter

van Geffosses. Vlak daarna kwam Liébard, de pachter van Toucques, een kleine dikke man met rode wangen, die een grijs jasje droeg en kaplaarzen met sporen.

Ze boden allebei kippen of kazen aan de eigenares van hun land aan. Félicité liet zich nooit door hen bedotten; en vol respect voor haar vertrokken ze weer.

Op ongeregelde tijden kreeg mevrouw Aubain bezoek van markies de Gremanville, een oom van haar, die na een leven vol uitspattingen berooid was en op zijn laatste lapje grond in Falaise woonde. Hij kwam altijd tegen etenstijd, vergezeld van een afschuwelijke poedel die met zijn poten alle meubels vuilmaakte. Hoewel hij probeerde zich als een heer te gedragen en zelfs zijn hoed oplichtte als hij ‘Wijlen mijn vader’ zei, schonk hij zich uit de macht der gewoonte glas na glas in en vertelde schuine moppen. Félicité zette hem beleefd de deur uit: ‘U hebt genoeg gehad, mijnheer de Gremanville! Tot de volgende keer!’

En zij sloot de deur.

Zij opende die met genoegen voor mijnheer Bourais, de oud-procureur. Zijn witte das en zijn kale hoofd, het jabot van zijn overhemd, zijn wijde bruine pandjesjas, de wijze waarop hij zijn arm boog als hij een snuifje nam – bij heel zijn verschijning voelde zij zich zo onzeker als de aanblik van uitzonderlijke mensen je maar maken kan.

Omdat hij de bezittingen van ‘mevrouw’ beheerde, sloot hij zich urenlang met haar op in de kamer van ‘mijnheer’; hij was altijd bang om zich in opspraak te brengen, had een grenzeloos ontzag voor de rechterlijke macht en ging er prat op Latijn te kennen.

Om de kinderen spelenderwijs te laten leren, schonk